

Ein miðvísur mentunnar-politikkur —

Hvat er það???

Tað verður ofta funnist at ti til eina og hvörja tíð sitandi landsstýri, um at tað ikki førir ein MIÐVÍSAN MENTUNARPOLITIKK, og við hesum sum grund, verður ein lortaspann fyri og onnur eftir grýtt eftir landsstýrinum. Tað landsstýrið hevur gjørt fyri at hjálpa teimum listamonnum, sum hava hug at fara av landinum til at nema ser útbúgving, verður sjáldan nevnt við einum orði.

Eisini er tað vordíð so ónatúrliga populært at vera í andstöðu til Javnaðarflokkinn innan sjónleikarkredsar, og Øregaard og ikki minni SOSIALURIN fær av at vita. Tað er tó hvørki tingformaðurin ella blaðstjórin á SOSIALINUM, sum tekur sær tykni av at menn eru ósamdir við okkum, tí skal eitt mentunnarlív trívast í okkara landi, er treytin tann, at orðið er fritt.

Í seinasta blaðið hjá sjónleikarum og rithøvundum er ein ógvuliga skilagøð grein

um mentunnarpolitik, sum vit loyva okkum at prenta upp aftur:

Mentunaratlanin, ið nevndin hevur arbeitt við, er ikki kom in langt enn, men gongur sína gongd. Ofta hevur verið skrivað og talað um, at tað átti at verðið ríkin ein miðvísur mentunarpolitikkur her á landi, men alt ov sjáldan hevur verið greitt gjøllari frá, hvat ið mentunarpolitikkur er í roynd og veru, hvønn mentunarpolitik, vit skulu reka, og hvussuleiðis fram eigur at verða farið.

Mangan hevur verið knarrað um víðurskiptini hjá rithøvundinum, um bókaútgávu og bókasølu. Men hvussuleiðis eru hesi víðurskipti í roynd og veru? Hvat kann gerast fyri at bota um tey? Hvussu er stóðan innan fyri onnur mentunaróki? Hvat verður gjørt í hinum norðanlondum? Hverjum máli stevna vit imóti? Hverji mál hava vit at loysa

og í hvørjari raðfylgju eiga vit at loysa tey? Osv. osv. Spurningarnir eru nógvir, og rithøvundafelagið hevur í hyggju at fara undir eina gjølliga kann- ing og greining av hesum víðurskiptum. Høvdur í hesum sambandi sett seg í samband við persónar umboðandi ávísar

greinir innan mentunarbæði, sum at kalla allir hava játtað at vera uppi. Átlanin var at hava fyrsta orienterandi fundin eina ferð í vár, men nevndin heldur tað verða betri at biða við honum til í heyst. Vit skulu geva viðkomandi persónum nærri boð um hetta.

Flóð og fjøra sum orkukelda

APN

Nógvar royndir eru gjørdar til at fáa flóð og fjøru at virka sum orkukeldur í elektrisitet-verkum. Men oftast hevur úrslitið verið hugstoytt. »Tekniskt møgult — ónømskist ómøgult«, var niðurstøðan, amerikumen komu til stutt fyri annan heimsbardaga.

Men hóast tey litið stímbandi úrslitini hava verkfrøðingar og vísindamenn hildið fram við royndunum.

Seinast í 1968 varð fyrsta orkuverkið av hesum slag tikið í brúk í Sovjetsamveldinum. Verkið stendur í vikini Kislaja Guba á Kolehálvoynni. Tekningarnar eru gjørdar av verkfrøðisstovninum »Hydroprojekte« í Moskva saman við øðrum stovnum.

Ein av teimum, sum var við í byggingini av verkinum, er Valentin Silakov, sum arbeidir á elektroenergetiska stovninum. Hann greiðir APN frá:

— Flóð-og-fjøru orkuverk eru nógv torførari at fáa at ganga enn vanlig vatn- ella hitaverk. Tað kundi hugsast, at spurningurin bara var at bygga eina byrjing tvørtur um eitt sund, og so — tá flóðin og trýstið vóru upp á tað

mesta — sleppa vatninum inn í turbinuna. Men so lætt er tað ikki. Slíkt verk hevði einans framleitt streym í litlan part av samdøgurinum.

Tað kundi eisini hugsast, at møgult var at bota um slíkt verk við eisini at fáa gagn burtur úr, tá vatnið fjarar. Men flóð og fjøra fylgja jú ikki jørdiskari tíðarrokning, men mánaðið, og eitt mána-samdøgur er 24 tímar og 50 minuttir. Tað vil tí vera so, at tann tíðin, tá verkið framleidir mest, alla tíðina vil »flyta seg« í mun til ta tíðina, tá elektrisitetsbrúkið er størst. Og hetta er bara ein av teimum mongu faktorum, sum ansað má verað eftir, tá optimala rakstrartalvan hjá verkinum skal gerast.

Trupulleikarnir við útrokning av arbeidsgongdini vistu seg at vera størri enn væntað. Verkið bleiv sett saman í turdøkk í Murmansk, og so bleiv tað togað sjøvegis til Kislaja

Guba og søkt. Samstundis bleiv byrjingin bygd. Og meðan alt hetta hendi søtu vit á elektroenergetiska stovninum og roknaðu. Á datamaskinuni »Ural-4« programmeraðu vit arbeidsgongdina hjá verkinum. Vit komu fram til eitt framleiðsluskema, sum tryggjar, at verkið nær sum helst á samdøgurinum arbeidir við minst 60 pst. av kapasitetinum.

25. desember 1968 kom eg til Kislaja Guba. Eg sá, at ovasti parturin av verkinum stakk uppundan. Eg fór niður í verkið at hyggja. Veggirnir eru av stáli, og alduskvatli høyrdist væl uttanfyri. Óll hovuðsaggregatini eru undir vatnsskorpuni.

Royndirnar í sambandi við yvirtøkuna vardu í triggjar dagar, og 28. desember var so verkið tikið í brúk. Hetta má sigast at vera kosmisk orka, sum verður til sínámillumávirkanini hjá sólini, mánanum og jørdini, og sum so verður gjørd um til elektriska orku.

Kapasiteturin er 800 kilowatt. Eftir hvat ið upphavsmaðurin til verkið, L. Bernstein, sigur, má verkið metast sum ein lummalykt mótevgis landsins samanlagdu el-framleiðslu á meiri vanligum verkinum. Men hetta er tó eitt týðingarmikið eksperiment, sum gevur okkum høvi til at royna allar partar: styrki mótevgis havinum, rustvíðurskipti, effektivitet osv.

Streymurin í heimsins høvum rúmar potentielt einari orku, sum ikki er langt frá 1 milliard kilowatt. Enn verður henda orka ikki brúkt til nakað, men framtíðarútlitini eru spennandi. Sovjetsamveldið byggi í løtuni tvey líknandi streym- ella flóð-og-fjøruverk á hvitahavsstrondini. Tey koma at standa í byggunum Lumbov og Mesen.

Dani ger film í Moskvu

Heimsgitni danski teknarin Herluf Bidstrup arbeidir í løtuni upp á ein film, sum verður upptikin í Moskvu. Arbeidsnavnið hjá filminum, »Tað ber okkum til«, bendir á høvudstemað í nýggja verkinum: ávarp á øll fólk um at berjast móti krignum og fyri

fríðinum. Í filminum verður politisk satira, gerandismyndir og myndir frá familjulivinum og arbeidslivinum.

Herluf Bidstrup hevur fyrr gjørt film í Sovjetsamveldinum. Tað var tann stuttligi »Bankurinn«, sum verður spældur í øllum londum.

Nýggju stýrimenninir og skipsførarnir

Dagestan 50 ár

Sovjetsamveldið er samansett av 15 republikkum. Tann størsta republikkin er Russiska Samgongan (Föderationin), ið ofta verður stýtt til RSFSR. Hvat tjóðskapi viðvikur eru russarar sjálvsagt í meiriluta í RSFSR, men har búa eisini fleiri tjóðskaparlígr minnilutar og tjóðflokkar. Sjálvstýrandi (autonoma) sovjetrepublikkin Dagestan liggur í RSFSR, í Kaukasus, og hev-

ur 1.429.000 íbúgar. Í Dagestan verða tosað yvir 30 mál. Dagestan, sum í ár fyllir 50 ár sum sovjetrepublikk, hevur tikið seg fram frá burturgloymdum lennsamfelag til nútímans íðnaðarsamfelag við hægri studentatali fyri hvørjar 1000 íbúgar enn t. d. Frakland og Vesturýskland. Fyri kollveltingina vóru 95 pst. av íbúgvunum í Dagestan analfabetar.

Jarðarhitin letur streym

Fyrsta geotermiska orkuverk Sovjetsamveldisins er nú bygt við ána Pausjetka á Kamtjatka-hálvoynni. Gjøgnum hol, sum eru borað 450 metrar niður í jørdina, verður ein blanding av vatni og dampi við hita innihaldinum 200 kcal/kg trýst upp úr jørdini og inn í verkið, har dampur og vatn fara hvørt sín veg. Vatnið, sum er undir trýsti, er 120 stig heitt og verður leitt inn í tann partin av verkinum, sum letur hita og heitt vatn til húsin,

og dampurin leggur orku til tveir turbinur, sum eru 2500 kW til stóðdar hvør.

Verkið er ikki dýrt í brúki. Framleiðsluprisurin á einum kilowatttíma er ikki meir enn 30 pst. av prisinum hjá diesel-verkinum. Heittvatnaskeldur við hita yvir 100 stig finnast mangastaðni. Sovjetsamveldinum, og royndirnar á Kamtjatka-verkinum vísa, at her liggur orka bundin, sum tað loysir seg at umskapa til gagnvirði.